

IDRIJSKI RAZGLEDI

IDRIJSKI RAZGLEDI

VI. LETO

30. SEPTEMBRA 1961

ŠT. 3

Spomenik SVPB »Pavla« na Hudem polju

Foto: Iris, Idrija

SVPB „PAVLA“

Pobudo za proslavo 20. avgusta na ozemlju, kjer je delovala SVPB »Pavla«, so dali bolniki, ranjenci in osebje bolnišnice, ki so delovali v njej med borbo. Večina preživelih borcev se je zbrala že prejšnji večer. Opozivali smo njihovo svidenje, stiskanje rok in poljubovanje. Večina nosi še danes vidne znake gorja in trpljenja. Mnogi so se spoznali šele po daljšem medsebojnem ogledovanju, ker jim staranje hitreje vtiska zunanje znake. Njihovo pripovedovanje bi človek poslušal v nedogled. Ljudje, ki so bili ob prihodu v bolnico zapisani smrti, so danes še tukaj in pripovedujejo čudovite dogodke. Žal, zjutraj je bilo treba zgodaj vstati in prijetna družba se je morala posloviti.

V zgodnjih jutranjih urah so nato odbrzeli avtobusi in kamioni najprej v Čekovnik. Prvi partizanski zdravnik na Primorskem polkovnik JLA dr. Aleksander Gala-Peter in organizator bolnice je odkril na osnovni šoli spominsko ploščo. V nagovoru pa je povedal naslednje:

Letos slavimo 20-letnico ljudske vstaje. Na številnih proslavah po vsej Jugoslaviji se spominjamo leta 1941, ko so fašistične sile napadle našo domovino z namenom, da nas uničijo. Toda narod se ni vdal, ni se zbal premočnega sovražnika. Začela se je borba na življenje in smrt, neenaka borba neoboroženih ljudskih množic z moderno opremljeno armado tujih zavojevalcev. Danes tako proslavljamo 20 let od začetka borbe, ki nam je prinesla narodno in socialno svobodo, zavojevalcem pa poraz.

Zveza borcev občine Idrija se je odločila, da proslavi 20-letnico ljudske vstaje z današnjim zborovanjem v čast delovanja partizanske sanitete v tem kraju, posebno pa delovanja SVPB »Pavla«, ki je bila nedaleč od tod.

Tudi mene prevzema posebno veselje in zadovoljstvo, ko sem danes zopet v krajih in med ljudmi, s katerimi sem nekoč preživljal težke dni borbe proti okupatorju. V čast mi je, da mi je poverjena naloga odkriti spomenik — spominsko ploščo, ki naj spominja pozne rodove na borbeni duh ljudstva tega kraja, ki je v času borbe žrtvovalo mnogo svojih sinov in hčera za svobodo.

Na te kraje, obkrožene s širnimi gozdovi, je tesno vezan nastanek prve partizanske bolnice na Primorskem, katere delovanje danes proslavljamo na Hudem polju. Mislim, da je prav, če se ob tej priložnosti spomnimo delovanja partizanske sanitete v teh krajih, saj je uspeh njenega dela v skrbi za ranjence

v mnogem tudi zasluga ljudstva Idrije, Čekovnika, Vojskega, Mrzle rupe, Zadloga, Koševnika, Bele in Črnega vrha.

Že marca leta 1943 je bila formirana prva majhna partizanska bolnica, ki smo jo takrat imenovali sanitetna postaja št. 1, kajti kasneje je bilo na področju takratne operativne cone »Alpske« formirano še devet takih postaj. Prva sanitetna postaja je bila v neposredni bližini Idrije na mestu imenovanem — »Za gladkimi skalami«. V njej so delali štirje Idrijčani: Feliks Kosmač, Ludvik Gnezda, Franc Rupnik in Viktor Tratnik. V njej se je spočetka zdravilo kakih deset ranjenih. Bolnica je delovala v globoki konspirativ-

Skupina udeležencev na proslavi

Foto: Iris, Idrija

nosti. No, mnogim iz Čekovnika in pa terenskimi delavcem v Idriji je bil znan njen obstoj, saj so skrbeli, da so ranjenci dobivali zdravila in hrano. Medtem ko je večina drugih sanitetnih postaj po Primorski doživela sovražnikov napad, je idrijska postojanka ostala vse do razpada Italije nedotaknjena. Zato gre zasluga tudi ljudem, med katerimi ni bilo nikogar, ki bi slabo želel partizanskim ranjencem. Sanitetna postaja je delovala vse do oktobra leta 1943. V njej se je zdravilo vsega skupaj okoli 40 ranjencev.

Takoj po razpadu Italije je bila zgrajena v gozdu pod Podobenčkovo domačijo v Čekovniku lesena bajta z namenom, da bo služila potrebam bolnice, kajti z razpadom Italije se vojna seveda še ni mogla končati. Postojanko sta v globoki konspirativnosti gradila tovariša Franc Rupnik in Ludvik Gnezda, oba iz Idrije. Zaradi posebne vojaške situacije je postojanka služila le bolj kot pribežališče v času sovražnikovih ofenziv na Čekovnik in Vojsko, kasneje, po izgraditvi CVPB

nad Klavžami odnosno bolnice »Pavla«, pa tudi kot skladišče. Nemcem nikoli ni uspelo odkriti te postojanke, čeprav so bili v neposredni bližini, kar je zopet dokaz, da je ljudstvo teh krajev znalo čuvati svoje tajne, saj so kljub konspirativnosti mnogi vedeli zanjo.

V času po razpadu Italije se je takratna bolnica III. operativne cone s kakimi sto ranjenci preselila iz krajev pred Gorico preko Golakov na področje Mala gora, pa v Zadlog, nato v Belo, na Tršanovše in končno k Tratniku v Čekovnik. Umik bolnice iz Vipavske doline preko Golakov se je vršil ob neprestani nevarnosti in ob pomanjkanju vsega: hrane, obleke in zdravil. Osnovna naloga je bila, ohraniti ranjencem vsaj življenje. To nam je tudi uspelo. Po prihodu v idrijski okraj se je stanje izboljšalo. Za ranjence se je tod našlo dovolj miru, hrane in varnosti. Čeprav so Nemci iz Idrije često obiskovali te vasi, kljub želji, da odkrijejo in uničijo bolnico, jim to nikoli ni uspelo. Spominjam se takrat že starega, a danes pokojnega Tratnika, kako je nekega decembrskega dne v snegu, dežju in mrazu prisopihal iz Idrije, da nam sporoči: Nemci grede. Tako se je bolnica pravočasno umaknila in Nemci so odšli brez opravljene naloge. Takih primerov je še več. Vedno se bomo s spoštovanjem in hvaležnostjo spominjali tovariša Majka iz Podnanosa, ki je izgubil življenje, ko je hitel z Vojskega v Čekovnik s sporočilom, da prihajajo Nemci. Po poti je padel v sovražnikovo zasedo in tako žrtvoval življenje, da bi rešil bolnico.

Ko sem od štaba cone konec novembra 1943 dobil nalogo formirati novo CVPB za potrebe bodočega IX. korpusa, sem se takoj odločil za sektor Trnovskega gozda, ki je v tem kotu. V vsakem pogledu je ta teren najbolj ustrežal tako zaradi svojega centralnega položaja sredi operativnega področja IX. korpusa kakor zaradi možnosti dobre konspirativnosti in manevriranja bodoče ustanove. Razen tega sem poznal ljudi in njihovo povezanost s partizansko borbo. Vedel sem, da bodo storili vse, kar je bilo v njihovi moči, da sovražnik ne bi odkril bolnice. Kakor je znano, je bolnica, ki je kasneje dobila ime po dr. Pavli Jerina-Lah, uspešno opravljala svojo nalogo vse do kraja vojne. Prvo sanitetno osebje te bolnice so med ostalimi postali mnogi ranjenci, ki so se zdravili v bolnici, formirani še na Vogrskem ob času goriske ofenzive septembra 1943. Bili so priča trnovi poti bolnice pri umiku preko Golakov. Nekateri izmed njih še danes opravljajo to službo v raznih zdravstvenih ustanovah po vsej Sloveniji ali pa v JLA. V tej bolnici sva delovala dva zdravnik, dr. Anton (Antonio Cicarelli) in jaz. Kakor mnogi drugi Italijani je tudi dr. Anton, kakor smo ga mi krstili,

po razpadu Italije ostal med nami v želji, da prispeva k porazu fašizma, ki je tudi italijanskemu narodu prizadel mnogo gorja. Z njim je bilo še nekaj bolničarjev Italijanov, bivših vojakov, ki so tudi vsi vztrajali z nami vse do konca vojne. Tako je v bolnici vladal pravi duh socialističnega internacionalizma, ustvarjalo se je bratstvo med pripadniki dveh različnih narodov. Tak odnos ni bil slučajen, bil je posledica pravilnega stališča naše Zveze komunistov o potrebi bratskih odnosov med različnimi narodi, ki se bore za enake ideale.

Predaleč bi nas odvedlo, če bi hotel natančneje opisati življenje v bolnici, primere požrtvovalnosti, izkazane v skrbi za ranjenega partizana, ki so vezani na delovanje prvih partizanskih sanitetnih ustanov v teh krajih v času pred razpadom Italije in kasneje vse do konca vojne. Mislim, da je tudi teh nekaj podatkov dovolj, da nas vrnejo za hip v čas borbe, da se spomnimo, da se svoboda ne doseže zlahka in da jo je zato treba tem bolj skrbno čuvati.

Ko danes odkrivamo spominsko ploščo, ki naj spominja nove generacije na borbenost ljudi teh krajev v času borbe proti fašizmu, se s spoštovanjem in pieteto spominjamo tistih, ki so žrtvovali svoje življenje za svobodo in boljšo bodočnost. Mladincem, ki obiskujejo to šolo, izročam v varnost in čuvanje ta skromen napis, ki izraža čvrsto povezanost ljudstva tega kraja s svojo ljudsko armado, brez česar si trajnega uspeha ni mogoče zamisliti.

Takoj nato je množica odšla na Hudo polje, kjer je bil odkrit spominski kamen, ki naj vsaj simbolično označuje kraje, kjer je med borbo delovala bolnišnica, ki žal ni bila ohranjena. V širnih in težko dostopnih grapah, v temnih gozdovih danes stojijo samo še razpadajoči temelji, zadnji spomini na to važno partizansko bolnišnico. Tu se je zbrala velika množica od blizu in daleč, največ pa iz okoliških vasi in Idrije, med njimi Janez Hribar, član CK ZKJ in bivši komandant IX. korpusa, Tine Remškar, sekretar OK ZKS ter drugi predstavniki okrajnih in občinskih političnih organizacij. Po zamisli inženirja Staneta Kristla iz Ljubljane je bil postavljen velik kamen in dvignjen na železne drogove. Po uvodnih pozdravih je zopet povzel besedo dr. Aleksander Gala-Peter. Njegov govor objavljamo v celoti:

Drage tovarišice in tovariši, dragi gostje!

Z današnjo slovesnostjo se pridružujemo številnim proslavam, ki se obhajajo letos po vsej naši domovini v čast 20-letnice ljudske vstaje proti fašističnim zavojevalcem in socialnim krivicam starega družbenega reda.

Prav je, da se izkoristi vsaka priložnost, ki nas vsaj za hip poveže z bližnjo preteklostjo, saj se na ta način najlepše oddolžujemo tistim, ki so za našo svobodo največ žrtvovali. Obenem mlajšim generacijam na najbolj neposreden način prenašamo svoje izkušnje iz težkih dni bližnje preteklosti. Posredujemo jim dogodke, iz katerih bodo črpali zaupanje vase, saj smo mi na lastni koži doživeli in dokazali, da naroda, ki se hoče boriti za svoje pravice, ni mogoče uničiti. Zbrali smo se sredi prelepih gozdov slovenske zemlje, ki so med vojno nudili varno pribežališče tistim, ki so v težkem boju žrtvovali svoje zdravje, svoje življenje. Vsakomur od nas je znano, da je v neizprosni boju proti sovražnikom sodelovalo vse ljudstvo, toda povezanost ljudstva s svojo armado se prav gotovo najlepše kaže tudi v njegovi skrbi za ranjence. Skoraj bolj kot za svoje otroke je skrbelo okoliško ljudstvo predvsem idrijskega okraja za ranjence, skrite po hišah ali pa kje globoko v gozdu, in jim nudilo vse, kar je moglo: zdravila, hrano, obleko, varnost in lepo besedo. Mislim, da je zato prav, da je ta proslava posvečena partizanski bolnici, ki je delovala na področju slavnega IX. korpusa, saj se iz njenega delovanja najlepše vidi trdoživost partizanskega načina bojevanja in pa čvrsta povezanost ljudstva s svojimi borci. Dejstvo, da od ustanovitve po goriški ofenzivi septembra 1943 pa vse do konca vojne maja 1945. leta ni v tej bolnici ali bolje rečeno kompleksu bolnic izgubil življenja od sovražnikove roke niti en ranjenec ali bolnik, je treba brez dvoma pripisati tudi zavednosti ljudstva okoliških krajev, kjer ni bilo človeka, ki bi ga lahko sovražnik izkoristil za svoje namene. Ta povezanost med partizansko vojsko in okoliškim ljudstvom ni nastala slučajno, pač pa je plod pravilnega delovanja naše Zveze komunistov, ki je takrat kakor tudi danes brezkompromisno uresničevala težnje širokih ljudskih množic.

Preveč časa bi vzelo, če bi hotel natančneje opisati nastanek in življenje prve partizanske bolnice na Primorskem, vendar menim, da je prav, če se z nekaj besedami spomnimo njenega nastanka in prvega delovanja, kar mnogim ni znano.

Malo prej sem omenil goriško ofenzivo septembra 1943. leta ob razpadu Italije. To so bili veličastni trenutki vsesplošne ljudske vstaje. Vse, staro in mlado, moški in žene je zgrabilo za orožje. Čez noč so okoli Gorice nastajali številni bataljoni. Prav gotovo ni bilo človeka na Primorskem, ki si ne bi bil takrat želel pregnati sovražnika še iz poslednje postojanke, iz naše Gorice. Borba je trajala več dni. Imeli smo prve žrtve, prve ranjence. Vzporedno z rastjo novih partizan-

skih enot se je razvijala tudi sanitetna služba, ki se je po razpadu Italije morala prilagoditi novim razmeram. Na Vogrskem je bila formirana I. partizanska bolnica, ki je ustrezala takratnim zahtevam. Z novim prilivom ranjencev se je bolnica večala, obenem pa z rastočim pritiskom sovražnikovih sil pomikala po Vipavski dolini preko Črnič, Vrtočina, Stomaža v Lokavec pri Ajdovščini. Sprejetih je bilo nad 100 novih ranjencev, med njimi so bili tudi zelo težki s kompliciranimi ranami, da jih je bilo treba nositi. Nemška ofenziva nas je končno prisilila k umiku na Predmejo, kjer je bil v gozdu postavljen velik italijanski vojni sanitetni šotor. Tod se je začela za naše ranjence in osebje trnova pot trpljenja ob umiku preko Golakov na Malo goro in v Zadlog. V dežju in megli, skriti med skalami vrh Golakov in ob neprestani nevarnosti sovražnikovega napada smo vztrajali brez hrane, vode in primerne obleke več dni, dokler ni minila glavna nevarnost. S pomočjo čete bližnje partizanske enote se je bolnica nato preselila na Malo goro pa v Zadlog, v Belo, na Tršanovše in končno v Čekovnik k Tratniku. Dinamika partizanskega bojevanja je zahtevala, da se po nadmočni nemški ofenzivi proti še premalo izkušenim borcem začne z novimi akcijami proti sovražniku. Iz III. primorske operativne cone »Alpske« se je formiral IX. korpus NOV in POJ, predvidevalo se je, da se bo z novimi akcijami nujno povečalo tudi število ranjencev. Tako sem konec novembra 1943 dobil od štaba takratne cone nalogo, da formiram centralno vojno partizansko bolnico (CVPB) za potrebe bodočega korpusa. Štab cone je soglašal, da se bolnica zgradi na tem sektorju Trnovskega gozda zaradi centralnega položaja v operativnem področju korpusa in predvsem zaradi možnosti dobre konspirativnosti, saj je bila znana čvrsta povezanost ljudstva tega kraja s partizansko borbo.

V začetku decembra 1943 se je v globoki konspiraciji odpravila skupina graditeljev v gozd na skrito mesto nad Klavžami, v dolini Idrijce. Takrat še ni bilo tako lepe ceste vse do Klavž, kot je danes. Graditelji so morali nositi po težko prehodnem terenu in ponoči prav vsak predmet, potreben za izgradnjo bolnice in za svoje življenje. Težke tovore so nosili skoraj uro daleč, pri čemer je bilo še posebej potrebno paziti na konspirativnost. V zelo težkih pogojih dela so dokončali prvo postojanko v določenem roku. Dež in sneg, pomanjkanje hrane, epidemija disenterije in pomanjkljivo orodje niso vplivali na graditev Bolnice. Na Silvestrovo, zadnjega decembra 1943, so se preselili v bolnico prvi ranjenci iz dotodanje bolnice pri Tratniku v Čekovniku. Med njimi je bilo nekaj takih,

ki so bili ranjeni še pred Gorico ali drugod v mesecu septembru. Dotedanja bolnica pri Tratniku se je spremenila v javko, to je mesto, do koder so iz partizanskih enot pošiljali ranjence. Druga javka je bila formirana v Mrzli rupi v gozdu blizu Omevnikarjeve domačije. V začetku januarja 1944 je bolnica dobila še enega zdravnika, dr. Pavlo (Jerina-Lah), medtem ko je dr. Anton (Antonio Cicarelli), ki je bil zdravnik v bolnici še od goriške fronte, odšel na novo dolžnost v okrevališče v Peklu blizu Šebrelj. Hitro se je namreč pokazala potreba, da se poleg centralne bolnice ustanove še okrevališča za ranjence, ki jim ni bila več nujna bolniška nega. Iz sanitetnih postaj na Oblakovem vrhu in na Vršah, ki so bile sicer formirane že v marcu leta 1943, sta se ustanovili obe novi okrevališči, medtem ko se je sanitetna postaja, ki je oskrbovala ranjence v gozdu v neposredni bližini Idrije, že v oktobru združila z glavno bolnico in tako prenehala obstajati kot samostojna ustanova. Mislim, da je potrebno omeniti še eno postojanko, ki je bila zgrajena pod Podobenčkom v Čekovniku. Neposredno ob razpadu Italije je bila zgrajena v gozdu blizu Podobenčkove domačije lesena bajta. Ob našem prihodu, po goriški fronti, je bila postojanka že pripravljena, a je do decembrske nemške ofenzive na Vojsko in Čekovnik nismo uporabljali. Takrat se je pokazala kot zelo koristna, saj je Nemci niso odkrili niti kasneje vse do konca vojne, čeprav so bili večkrat v neposredni bližini.

Kakor se vidi, je takratna CVPB predstavljala v bistvu cel kompleks raznih ustanov, ki so nastajale in se razvijale od začetka pa vse do konca vojne. Po mojem odhodu na novo dolžnost je bolnico dalje razvijala in uspešno vodila tov. dr. Pavla, po kateri je tudi bolnica dobila svoje ime. *V času delovanja vse do konca vojne se je v njej zdravilo nad 1000 ranjencev in bolnikov. Bolnica je bila večkrat ogrožena od sovražnika in je preživela malo pred koncem vojne v aprilski sovražnikovi ofenzivi 1945. leta težak napad nemških fašistov, ki so jo delno požgali. Izgubni bilo, ker se je osebje z ranjenci pravočasno umaknilo v naprej pripravljena podzemna zaklonišča.*

Drage tovarišice in tovariši, dragi gostje!

V svojem opisu sem se le bežno dotaknil poti, ki jo je prehodila ena izmed vojnih partizanskih enot, naša SVPB »Pavla«. Preveč časa bi vzelo, če bi hotel natančneje opisovati pogoje, v katerih so živeli in se zdravili ranjenci. Tisti, ki so prehodili vso to pot, se zdravili v bolnici ali delali v njej vse do konca vojne, se spominjajo vseh težav, trpljenja in nevarnosti, ki so jih morali prestati.

Osebje bolnice je lahko ponosno na prestane težave, kajti opravilo je važno nalogo, takšno kot borci v borbenih enotah.

Ko danes odkrivamo spomenik v čast delovanja SVPB »Pavla«, se v prvi vrsti s spoštovanjem in pieteto spominjamo tistih, ki so žrtvovali svoja življenja, obenem pa se želimo vsaj delno oddolžiti tudi vsem borcem, zdravstvenim delavcem v enotah IX. korpusa, ki so nesebično in s požrtvovalnostjo opravljali svojo dolžnost vračajoč ranjenim in bolnim borcem zdravje, ljudski armadi pa prekaljene in izkušene borce.

Dopolnilni historiat bolnice je podala dr. Pavla Jerina-Lah:

Minilo je 16 let, odkar smo se poslavljali od teh krajev; 5. maja 1945. leta se je bolnica »Pavla« z osebjem in ranjenci preselila od tod v goriško oziroma postojnsko bolnico.

Želim poudariti, da so bili gozdovi in kraji, kjer danes odkrivamo spominski kamen, v partizanski saniteti in NOB na Primorskem zelo pomembni. Nešteto je primerov in dokazov, kako veliko skrb je NOV posvečala ranjencem; menim, da je delovanje sanitetnih partizanskih edinic v teh krajih svetel primer odgovornosti in požrtvovalnosti, ki jo je NOV gojila do svojih ranjencev. Partizanske sanitetne edince so v teh krajih preživele vse stopnje razvoja naše partizanske sanitete: od skrivanja ranjencev in ilegalnega zdravljenja po hišah, do konspirativnih bolniških postojank, kjer je bilo mogoče na povsem svojstven način nuditi ranjencem varno in obenem dokaj ustrezno zdravljenje, tako rekoč sredi sovražnikovih garnizonov in njegovih borbenih akcij.

Dovolite, da navedem samo nekaj zgodovinskih podatkov iz življenja bolnice: skoro se jih ne upam imenovati zgodovinske, kajti nešteto spominov nam posebno danes osvežuje dogodke, kakor da so se odigrali pred kratkim.

Kot ve povedati dr. Peter, je bilo decembra 1943 odločeno, da se v teh krajih zgradi konspirativna bolnica za južni del področja IX. korpusa in še ena, kasnejša Franja, za severni del področja korpusa. Zaupljivost domačinov, požrtvovalnost osebja, sodelovanje bolnice z vojnimi in terenskimi edinicami NOB, prikladnost terena za gradnjo bolnic so pripomogli, da se je v letu 1944 in 1945 zgradilo v teh krajih 7 postojank s preko 30 barakami in pristreški, poleg tega še nekaj skrivališč in bunkerjev za hrano. Naš »rajon«, kot smo ga imenovali, je segal od Tisovca, kjer so bili narejeni pristreški za nenadne unik, do izvirov Tribušce, kjer smo skrivali nekaj časa ekonomat in v zadnji ofenzivi še ranjence, do Vojskega, Kočevša, Čekovnika, izvirov Belce in Idrije, kjer so bile najkon-

spirativnejše postojanke, in celo do Tršanoša, kjer smo še tik pred svobodo gradili postojanko. Ti gozdovi so bili slehernemu od osebja bolnice dobri znanci in v tistih časih drugi dom; domačije na obronkih teh gozdov so bile naši najboljši prijatelji. V začetku nam je kot javka služila Tratnikova domačija, nato pa do svobode Omevnikarjeva hiša in obe Kolenčevi v Mrzli rupi. Preko teh javk je v bolnico prišlo in odšlo 931 ranjencev in še oni, ki so bili kar ambulantno preskrbljeni na javki.

Bolnici je v pogledu upravljanja, zdravstvene preskrbe oziroma nadzora pripadalo še okrevališče na Vršah s 468 preskrbljenimi ranjenci in okrevališče II na Jagerščah z 291 ranjenci. Obe okrevališči sta delovali v hišah in sta se le v nevarnosti umaknili v gozdove.

Jasno je, a bilo nam je jasno tudi tedaj, da so prebivalci krajev ob bolniških postojankah, posebno na javkah, gledali neštetokrat transporte ranjencev podnevi in ponoči, transporte hrane in sanitetnega materiala, a o tem niso govorili nikomur, niti izpraševali kaj več. Čuvali so tajne bolnice in pripomogli, da ves čas teren centralnih bolniških postojank ni bil kompromitiran. — Prebivalci in gospodarske komisije od Trebuše, Vojskega, Čekovnika, Bele, Zadloga in krajev okrog okrevališč so tudi dostikrat napolnili nahrbtnike in vozove našim intendantom. Vido, Marjan, Feliks, Fabi, Soča, Žagar in komandirji okrevališč bi vedeli dosti povedati o tem, posebno iz časov, ko še ni bil formiran posebni ekonomat za saniteto pri IX. korpusu, ki je kasneje zbiral material in hrano na širšem področju. Nič manjši ni bil pomen vaških zaščit, obveščevalne službe, AFŽ in mladinskih organizacij v teh krajih; preskrbele so nam mnogo dobrin, nešteto važnih podatkov in pravočasno opozorile na nevarnosti. Idrija je bila važna predvsem v pogledu obveščevalne službe, kakor tudi zbiranja sanitetnega materiala. Kadarkoli smo se obrnili na Idrijo, smo vedno pravočasno dobili pomoč, čeprav je šlo često za komplicirane medicinske instrumente, zdravila itd.

Iz opisanih razsežnosti delovanja bolnice se more do neke mere razumeti požrtvovalnost njenega osebja, ki je bilo zaradi konspiracije maloštevilno (okrog 100 v toku delovanja bolnice z intendanturo in ostalimi). Osebje, ki je opravljalo delo v konspirativnih postojankah, je moralo biti zanesljivo in izkušeno. Opreznost ponoči in podnevi, absolutno spoštovanje in znanje predpisov konspiracije, ogromni fizični napor pri prenašanju ranjencev ponoči, pozimi po ledenih in strmih bregovih ter grapah, kakor tudi nošnja hrane, materiala itd., odpoved stiku s svetom izven postojanke in javke je zahtevala ljudi, ki so

bili predani borbi in revoluciji. Zavedali smo se, da bi samo majhen prestopok v pogledu konspiracije lahko spravil v nevarnost življenja nešteti ranjencev.

Čim večja varnost ranjencev in čim udobnejše zdravljenje so zahtevali od osebja bolnice vedno več. Gradnja pa je morala biti čim popolnejša in hitro opravljena. Ekipa, ki je bila prvotno odrejena za gradnjo (Rafael, Gnezda, Vižintin, Šuligoj in še nekaj drugih), je ostala do kraja, to je do osvoboditve ista, in je postala pravi mojster v gradnji bolniških konspirativnih postojank.

Od sanitetnega osebja bolnice je nagel razvoj partizanske sanitete tudi zahteval vedno več: bolničarjev je bilo skupno okrog deset in od tega sta bila le dva poklicna, medtem ko so se ostali šolali v bolnici, opravili izpite in so še danes zdravstveni delavci. V bolnici so od časa do časa, oziroma krajši čas, pomagali zdravniki dr. Cicareli, dr. Podkoritnik, dr. Žemva, dr. Derganc in dalj časa dr. Sobanova, sicer pa je bilo zdravniško delo prepuščeno upravniku.

Bolnica je kot vsaka partizanska zdravstvena ustanova preživela nekoliko pretresljivih dogodkov, od katerih so bile najhujše nagle evakuacije. Le ranjenec in osebje, posebno nosači in bolničarji vedo, kaj to pomeni, s kakšnimi naporji je bila zvezana in s koliko opreznosti jo je bilo potrebno izvesti. Najhujša nam je bila zadnja evakuacija v velik nemški ofenzivi spomladi leta 1945. Bolnici je tedaj pretel popoln poraz. Najtežje dneve je preživljala od 15. marca do 15. aprila. V tem času je bolnica kljub temu, da je bil zaradi splošne nevarnosti zaprt ves sprejem ranjencev preko javk, morala obdržati po raznih kanalih sprejem ranjencev od brigad. Bolnica in njene postojanke so tedaj nihale od enega ukrepa do drugega. Sovražnik nas je obkrožil prav z vseh strani, vsako gibanje je bilo nemogoče. Nekaterim bunkerjem in postojankam se je sovražnik približal na nekaj sto metrov. Težje ranjence smo preselili v nekoliko bunkerjev, druge globoko v skalovje. Ranjence je spremljalo najzanesljivejše osebje. Pomanjkanje hrane je bilo splošno in še to, kar smo imeli, smo morali racionalizirati, ker nismo vedeli, kako dolgo bo ofenziva trajala.

Izgub ranjencev in osebja bolnice »Pavla« v centralnih postojankah ni bilo. V opisani zadnji ofenzivi je padel Joško Kolenc, ki je kot aktivist delal pri našem ekonomatu. Okrevališče 2 na Jagerščah je izgubilo skupino 10 ranjencev in bolničarja, ki so jih Nemci s psi našli v gozdu, kamor so se bili umaknili.

V centralni bolnici »Pavla« smo ob osvoboditvi pustili 58 grobov tovarišev, ki so

umrli med zdravljenjem. Pokopali smo jih na dveh večjih in dveh manjših grobiščih; identiteta vseh je bila lepo ohranjena do svobode.

Prosim, da z minutnim molkom počastimo spomin padlih borcev in tudi spomin onih tovarišev izmed osebja, ki so po vojni umrli, da jih žal ni med nami na današnji proslavi: Janeza Sedeja, komisarja bolnice; Rafaela Hvala, vodje gradbene ekipe, Anice iz ekonomata, Jereba, Miha Biderja in Miha Trnovca iz okrevališča I., kakor tudi aktivistov, ki so umrli po vojni: Podobnika, Omevnikarja, matere Kolenčeve.

»V neprestani skrbi za ranjence,« piše kronika bolnice, »je SVPB »Pavla« dočakala svobodo. Prvič smo 1. maja sredi gozdov lahko glasno spregovorili, naš kuhar Guljelmo, Viki, Polde, Aldo niso gledali dima, ki se je vil skozi komaj ozelenelo bukovje, zastave so bile razvite visoko nad postojankami, streli in pesmi veselja so odmevali s pobočij naših grap. Avtomobili z ranjenci so nato zdrčali skozi slavalok, ki so nam ga pripravili naši sosedge v Mrzli rupi. S solzami ginjenosti smo so poslovali od njih.«

Spričo gorja, ki smo ga gledali tako često

iz oči v oči, ko so naši dragi tovariši ranjenci izgubljali življenja in zdravje, ni čuda, da je v nas zrastel prezir do vsega, kar pripravlja vojno in z njo vse grozote. Pozdravljamo zato borbo za mir v svetu, mir, ki nam je že po vojni prinesel toliko dobrin. Pozdravljamo borbo za mir, ki jo vodi naša država v svetu. Živela 20-letnica revolucije. Živela Partija pod vodstvom tovariša Tita!

Slediti bi bil moral kulturni del proslave. Iz grozečih oblakov pa je že med govori začel padati neusmiljen dež, ki se je naglo spremenil v bičajočo točo, zato je moral ta del odpasti. Občudovali smo vse prisotne, ki so ostali na svojih mestih kljub neurju in vestno poslušali zgodovinsko važne govore. Kljubujejoče vreme ni moglo ugasiti navdušenja in resnosti množice, ki je po odkritju odšla v Planinski dom rudarjev na Vojskem, ki je le s težavo sprejel premočene goste. Ožji krog borcev in osebja bolnice je kmalu odšel v Idrijo, da se je lahko še enkrat sestal, ker se je bilo treba še mnogo pomeniti.

Odprto je ostalo važno vprašanje: kdaj se bodo ti ljudje zopet zbrali in kdaj bomo imeli priliko, da zapišemo njihova pripovedovanja.

Srečko Logar:

Razgovori z direktorji

Čipkarska zadruga

Čipkarstvo je v naši občini še vedno pomemben gospodarski činitelj. O tej lepi domači obrti so prav letos mnogo pisali naši časopisi, zato smo imeli za potrebno, da se obrnemo na ravnatelja Obrtnega podjetja »Čipka« Rajka Babiča, da bi nam posredoval nekaj odgovorov.

S kakšnim namenom je bila ustanovljena v Idriji čipkarska zadruga?

Čipkarska zadruga je bila ustanovljena leta 1947 z namenom, da združi priložnostno žensko delovno silo, jo zaposli ter poveča proizvodnjo. V času okupacije in delno tudi po osvoboditvi so bile na našem območju razne prekupčevalke s čipkami, ki so trgovale zlasti po Italiji, ker je bilo takrat naše ozemlje vključeno pod cono B.

Čipkarstvo je v Idriji že stoletna tradicija; v svetovnem merilu je dodobra poznano, saj je za te proizvode še danes dokajšnje povpraševanje. Z osvoboditvijo smo prevzeli dediščino starega fašističnega režima, ostali smo brez industrije in drugih obrtnih dejavnosti, kar je narekovalo združitev ženske de-

lovne sile in koncentracijo čipk v socialističnem sektorju, vzporedno pa plasiranje na samo tržišče.

Prosim, da bi za naše bralce pojasnili, kakšen je odnos med Čipkarsko zadrugo in Obrtnim podjetjem »Čipka« Idrija?

Vse do leta 1956 je Čipkarska zadruga Idrija poslovala na osnovi gospodarskega računa ter je imela naslednje naloge:

- združevanje čipkaric v članstvo z minimalno pristopnino in plačilom deleža;
- oskrba vseh potrebnih surovin za proizvodnjo, prav tako tudi s potrebnimi vzorci;
- skupno z ostalimi podjetji socialističnega sektorja pri nas poiskati možnosti plasmana proizvodov in tako doseči boljši finančni rezultat kakor tudi ublažiti socialni problem pasivnih predelov na našem območju.

Leta 1956 pa je bilo ustanovljeno po občinskem odloku o čipkarskih zadrugah novo podjetje z imenom: Obrtno podjetje »Čipka« Idrija z nalogo, da se le-to koncentrira v komercialno poslovanje ter skuša poiskati boljše možnosti za plasman čipk na drugih tržiščih. Skratka, z ustanovitvijo podjetja »Čipka« so se odnosi in delo porazdelili takole:

Čipkarska zadruga je od ustanovitve podjetja ostala kot organizacija, ki združuje v svojem članstvu 5070 članov z območij naslednjih občin: Idrija, Ajdovščina, Škofja Loka, Tolmin, Gorica in Ljubljana okolica.

Namen in cilj zadruge je v tem, da pospešuje čipkarsko dejavnost s podpiranjem čipkarskih šol, skrbi za propagando in reklamo na tujih tržiščih ter za naraščaj in prireja razne čipkarske tečaje za izpopolnjevanje in poglobljanje v sam način izdelave posameznih vzorcev.

Obrtno podjetje »Čipka« Idrija pa skrbi izključno za komercialni in finančni efekt čipkarstva, to je za pravočasno dobavo potrebnih surovin iz uvoza, analizira posamezna tržišča, da bi povečala možnost plasmana in dosegla boljše finančne rezultate. Podjetje »Čipka« je v smislu odloka o čipkarskih zadrugah dolžna prevzemati proizvode — čipke od vseh čipkaric, ki so članice Čipkarske zadruge Idrija. Medsebojni odnosi med podjetjem in zadrugo so urejeni s posebno pogodbo, ki določa, da mora podjetje odvajati določen procent od realizacije Čipkarski zadrugi v sklad za pospeševanje čipkarstva. Podjetje posluje pod istimi pogoji in kriteriji kot druga gospodarska podjetja socialističnega sektorja.

Obrtno podjetje »Čipka« je bilo ustanovljeno leta 1956, ko je bila zaradi prvih znakov stagnacije čipkarstva formirana pri občinskem ljudskem odboru posebna komisija z nalogo, da prouči vse možnosti razvoja kot tudi plasmana čipk. Od ustanovitve pa vse do leta 1956 je bila zadruga vezana na oddajo proizvodov podjetju DOM v Ljubljani, ki je v takratnih pogojih diktiralo cene posameznim izdelkom in je imelo monopol na zunanjem trgu. Naloga komisije je bila, da poišče druge možnosti, kar ji je tudi uspelo s tem, da je preusmerila trgovino na drugo izvozno podjetje Primorje export v Novi Gorici, ki je z novim načinom in novo potjo izvoza uspelo zvišati posredno preko podjetja »Čipka« zaslužek od približno 9 din na približno 20 din na uro. S preusmeritvijo plasmana čipk preko Primorja export Nova Gorica je bilo podjetje DOM v Ljubljani prisiljeno ustanoviti nove odkupne postaje v Cerknem in Žireh ter ravno tako izboljšati delovne pogoje in zaslužek svojim čipkaricam.

V zadnjem času se je bila razvnela polemika glede imena proizvoda. Kakšno stališče zavzema vaše podjetje?

V okviru proslave 20. obletnice vstaje je podjetje DOM v Ljubljani organiziralo Prvi slovenski čipkarski festival. Od tu dalje vsa polemika.

Od vsega začetka nam je bilo znano le toliko, da bo v Ljubljani neki čipkarski festival v republiškem merilu z namenom, popularizirati čipkarstvo v zunanjem svetu. Prepričani smo bili, da je organizacija takšnega festivala pod pokroviteljstvom republiških organov. Pozneje pa smo zvedeli, da je organiziralo festival podjetje DOM Ljubljana z lastnimi sredstvi in ga imenovalo »Prvi slovenski čipkarski festival«.

Naše podjetje se je določitvi takega naziva in povabilu k sodelovanju odločno uprlo skupno s Čipkarsko zadrugo, ker nam je dober znano, da slovenske čipke ni, pač pa poznamo ne samo doma, ampak tudi v svetovnem merilu le »idrijsko čipko«, v našem jugoslovanskem merilu pa tudi »lipoglavsko« in »paško« čipko. Torej v nobenem pogledu nismo soglašali z nazivom, prav tako pa tudi ne s »prvim« festivalom, to pa zaradi tega, ker je naša zadruga do danes organizirala v Idriji že tri podobne festivale. Prav tako si je Čipkarska zadruga skupno z ostalimi organi zadala nalogo, da v letu 1962 organizira svoj četrti čipkarski festival v Idriji.

Kakšne so perspektive za razširitev zadruga na druge kraje?

Po letu 1956 se je proizvodno območje Čipkarske zadruge in vzporedno podjetje »Čipka« naglo razširilo na vse bližnje kraje, kjer ni take industrije, da bi bila sposobna zaposliti več ženske delovne sile. Podjetje ima v perspektivi razširitev svojega proizvodnega procesa in vzporedno tudi povečanje števila članstva zadruge na območju občine Škofja Loka, to je predvsem v Železnike, Sorco in tudi v nasprotno smer proti Vrhniki.

Vaš delovni kolektiv: zadruga in podjetje?

V smislu odloka o čipkarskih zadrugah tvorijo delovni kolektiv vse čipkarice-proizvajalke, kakor tudi stalno zaposleni delavci in uslužbenci podjetja.

Obrtno podjetje »Čipka« ima štiri redne poslovalnice, in to v Idriji, Cerknem, Žireh in Otlici. Poleg teh pa še odkupne postaje v Čepovanu in Škofji Loki. Stalno zaposlenih delavcev pri podjetju je 22.

Kakor že omenjeno, tvorijo delavski svet in upravni odbor poleg delavcev, ki so stalno zaposleni in v rednem delovnem odnosu, čipkarice.

Čipkarska zadruga ima nastavljenega enega honorarnega uslužbenca, ki opravlja vse tekoče posle.

Leta 1946 se je na širšem sestanku razpravljalo o uvedbi slovenskih narodnih motivov v idrijsko čipko. Tedaj so iz trgovskih krogov izstopili pomisleki, da se to ne bi obneslo, ker tržišče zahteva take čipke, kakršne izdelujejo sedaj. Kako gledate na ta problem?

Vse do leta 1956 so izdelovali čipke le po standardnih vzorcih, to je na osnovi izkustev in meril zunanjega trga. Z ustanovitvijo podjetja »Čipka« pa se je pokazala potreba po popolni reorganizaciji v tem smislu, da se čipke proizvajajo le po naročilu. V samem začetku je bil to zelo težak korak, vendar neobhodno potreben za spoznavanje okusa in potreb tržišča, predvsem pa zaradi tega, ker je 95 odstotkov proizvodnje plasirano na inozemski trg. Naše podjetje je s svojim risarskim-projektivnim birojem sposobno izdelati načrte v slovenskih narodnih motivih, vendar pa se tega problema nismo lotili, ker smo se v celoti prilagodili zunanjemu trgu, to je potrošniku, od katerega prejemamo tudi zamisli in ideje glede samih proizvodov. Razumljivo pa je, da vedno skrbimo za čuvanje svoje tehnične izdelave, ki je edinstvena in svetovno znana.

Kako gledate na bližnji razvoj podjetja in na nadaljnji razvoj čipkarstva?

V odgovor na vaše vprašanje naj navedem le to, da je bilo v letu 1947 skupno število članic zadruga 1635, da je le-to v letu 1959 naraslo na 5070 ter da se je promet — realizacija povečala od 2,638.000 din v letu 1947 na 142,948.000 dinarjev v letu 1959. Perspektive čipkarstva ne moremo na noben način prikazovati v golih številkah, ker le-to bistveno zavisí od življenjskih pogojev proizvajalk, na drugi strani pa tudi od kupne moči potrošnikov. Res je, da se je v povojnih letih dinarska realizacija čipkarstva občutno povečala in da je zaslužek čipkarice kljub temu še vedno minimalen, saj je to proizvod domače obrti, ki ji naša družba nudi vsestransko podporo ter v smislu predpisov priznava bonitete pri izvozu. Težišče je v tem, da se tudi proizvodi domače obrti vskladijo s potrebami družbe in pridejo do svoje konstantne vrednosti. V vseh teh letih se je proizvodnja tudi količinsko znatno povečala, s čimer pa v celoti ne moremo biti zadovoljni, ko govorimo, da je to proizvod »domače umetne obrti«. Umetnina ne more biti tedaj, ko se masovno proizvaja, temveč le takrat, ko bo količinsko padla in vrednostno porastla. V protislovje prihajamo v tem, da so tu zajeti zlasti pasivni predeli in da moramo skrbeti za odvečno žensko delovno silo, prav

tako pa tudi za vse možnosti za doseg boljših finančnih rezultatov in s tem tudi zaslužka čipkaric.

Kot nam je znano, je čipkarstvo stara tradicija, ki se že stoletja drži na določeni višini in bo tudi ostala, morda v manjšem količinskem obsegu, vendar pa bolj cenjena.

Kako ste zadovoljni z uspehi v letu 1960?

V letu 1960 smo imeli poleg drugega tudi občutne težave glede plačila prometnega davka na uvoz bombažnega sukanca iz inozemstva. Le-ta znaša 53 odstotkov. Za kritje smo morali poiskati nadomestilo, ki smo ga po daljših intervencijah in prošnjah le dosegli v obliki dodatne premije na izvoz bombažnih čipk.

V ostalem smo bili z uspehom zadovoljni, saj smo tudi v pogledu izvoznih cen dosegli boljše rezultate.

Čipkarska šola še danes gostuje na osnovni šoli v skromnih razmerah. Ali je morda predvidena gradnja lastnega šolskega poslopja; menim, da bi bilo to nujno že zaradi številnih ekskurzij, ki šolo zelo rade obiskujejo.

Kot je znano, je bila že leta 1847 ustanovljena prva čipkarska šola v Idriji. Od tedaj se je čipkarstvo preneslo tudi na ostale predele, zlasti v Poljansko in Selško dolino, kjer so se istočasno ustanovile čipkarske šole. Le-te tudi danes obstajajo in za nje skrbe posamezne komune. Ker je čipkarstvo v Idriji najbolj razvito, kar se odraža tudi v številu učenk, to je 360, je nujno potrebno šolo ne le ohraniti, ampak ji nuditi tudi vsestransko podporo. Razumljivo pa je, da vzporedno z naraščanjem prebivalstva v komuni nastaja problem prostorov za vse šole, tako tudi čipkarske. Leta 1958 je Čipkarska zadruga investirala skoraj 1,000.000 dinarjev za nabavo nove opreme čipkarske šole, saj je to v bistvu tudi njena naloga in dolžnost. Opremo so namestili v dve učilnici prve osemletke.

Vzporedno s problemom prostorov šol je danes tudi najbolj akuten problem prostorov za čipkarsko šolo.

V teku so razgovori, ki naj bi ji zagotovili stalne učilnice. O gradnji nove šole pa za sedaj ne moremo govoriti zaradi pomanjkanja sredstev, vendar pa se bomo borili skupno z obrtno zbornico in občinskim ljudskim odborom, da bi dosegli nove gradnje tudi za ostale panoge obrtništva v naši komuni.

Gozdni obrat Idrija

Inženirja Franja Kordiša je težko najti, ker je večinoma zunaj v obširnih gozdovih. Ko ga je slabo vreme prisililo, da je ostal v pisarni, smo mu le ukradli toliko časa, da nam je dal nekaj zanimivih podatkov.

Predvsem smo ga prosili za pojasnilo o upravni ureditvi obrata.

V času italijanske okupacije smo imeli v Idriji dve gozdni upravi. Po osvoboditvi sta se združili pod imenom Gozdna uprava Idrija. To je bila seveda še administrativna organizacijska oblika. Leta 1947 so se začela po vsej Sloveniji organizirati gozdna gospodarstva kot podjetja in naša Gozdna uprava se je vključila kot obrat v sestav Gozdnega gospodarstva na Mostu na Soči. Površinsko obsega naš obrat gozdove družbenega premoženja, ki so bili pred vojno v posesti državnega erarja, in pa gozdove, ki so postali z agrarno reformo splošno ljudsko premoženje v katastrski občini Jelični vrh. Obrat leži v celoti v sedanji občini Idrija s površino 8.000 ha, vendar gospodarita z delom tega premoženja še gozdni obrat v Črnem vrhu in Kmetijska zadruga v Idriji.

Kako ste zadovoljni s sedanjo ureditvijo?

Ekonomski pogoji obrata danes še ne dovoljujejo, da bi lahko živeli kot samostojno podjetje, ker imamo tudi zelo ponesrečen sestav gozdov, kjer prevladujejo listavci, in imamo iglavcev sorazmerno zelo malo. To se pravi, da imamo sorazmerno veliko proizvodnjo drv, ki pa danes niso donosen proizvod.

Poleg izdelave gozdnih asortimentov pa se obrat ukvarja tudi z gojenjem gozdov (proizvodnjo lesne snovi) in gozdno gradnjo, predvsem z gradnjo in rekonstrukcijo gozdnih cest, za kar žrtvujemo letno povprečno 30 do 35 milijonov dinarjev.

Prav v zvezi s tem vas prosimo za odgovor brez osebne skromnosti. Sliši se, da je idrijski obrat eden najboljših v Sloveniji, če ne celo najboljši, in da je s smotrnim gospodarjenjem celo dosegel večji prirastek, kakor je posek.

Kar se tiče gojenja, je naš obrat skušal v zadnjih desetih letih asanirati lesno proizvodnjo po najsodobnejših gozdno gojitvenih dosežkih. To se izraža v povečani proizvodnji bolj kakovostnega lesa. Tu mislim predvsem na povečanje površine iglavcev in proizvodnjo bolj kakovostnega bukovega lesa za žagarsko

in furnirsko hlodovino. To dosegamo predvsem s strokovno dobro izvedenimi selekcijami. Skoraj si upam trditi, da imamo že danes res nekoliko večji prirastek, kakor je posek. Imeli smo tudi izredno srečo, da smo bili uvrščeni med dvojce gozdnih gospodarstev v Jugoslaviji, ki dobita od mednarodne ICA pomoč v višini približno 60.000 dolarjev za nabavo najmodernejše gozdne mehanizacije. Tu so najpomembnejše motorne žage, ki jih je naše gospodarstvo že prejelo 60, od tega naš obrat 13 žag. Z mehanizacijo obrata bo narastla proizvodnost, pri čemer pa bomo rabili manj delovne sile. Ta problem moramo že sedaj obravnavati, da bi pozneje ne nastopile nepotrebne motnje v kolektivu.

Vsako leto rekonstruiramo ali zgradimo 2 do 3 kilometre gozdnih cest. V zadnjih dveh letih smo zgradili tudi dve novi delavski koči s skupno 30 ležišči. Naš obrat je po mehanizaciji že sedaj eden najbolj razvitih v Sloveniji. Nad 50 odstotkov vseh transportov do kamionskih cest opravijo žičnice, motorni vili in traktorji.

Kako pa je z vašim delovnim kolektivom?

Delovni kolektiv šteje 210 ljudi. Večina so to nekdanji bajtarji, ki se vedno bolj proletarizirajo. V glavnem živijo še na kmetijah, 70 pa jih že stanuje v delavskih kočah. Polovica delavcev se že sedaj hrani v menzah, ki so organizirane tamkaj, kjer le-ti bivajo. Trudimo se tudi, da pridejo do kulturnega razvedrila s časopisi, radiom, šahom itd. Obrat ima v okviru podjetja na morju v Novem gradu tudi počitniško kolonijo, ki je krasno urejena; vsak delavec lahko s družino prebije v njej do 15 dni in plača dnevno samo po 300 din na osebo. Z veseljem opažamo, da se naši delavci te ugodnosti poslužujejo vsako leto v večjem številu.

Naš delavski svet obstaja že 5 let in šteje 15 članov, upravni odbor pa je samo pri podjetju, kjer je tudi centralni delavski svet. Do letos njegovo delo ni prišlo do pravega izraza, ker je moral razpravljati v glavnem samo o tehničnih vprašanjih, dopustih in premetitvah, letos pa bo že lahko odločal o prvih 400.000 din iz sklada skupne uporabe. Po izvršeni reorganizaciji pa bo dobil v upravljanje večji del osnovnih sredstev. Leta 1962 bo obrat deloval kot samostojna ekonomska enota s tremi obračunskimi enotami. V naslednjem letu pa bomo lahko vpeljali še manjše ekonomske enote. V tem smislu smo že pripravili gradivo.

Tehnični kadri se štipendirajo pri našem gozdnem gospodarstvu. V tem pogledu že danes ne občutimo več večjega pomanjkanja, čeprav pričakujemo še nadaljnjih moči. V okviru gozdnega gospodarstva imamo na Lokvah šolo za izobraževanje delavskega kadra. Trenutno so v teku 14-dnevni tečaji z motorno žago. Do konca leta bomo za to delo usposobili že 40 delavcev.

Z vsemi dajatvami in dodatki pride naš delavec sedaj na okroglo 24.000 din mesečnega zaslužka. S povečanjem tehnične opreme obrata bo občutno narastla proizvodnost in s tem tudi osebni dohodki delavcev. Vsako leto dobi naš delavec delovne hlače in zaščitne rokavice, vsako drugo leto zaščitne čevlje, vsako tretje leto pa dežni plašč ali šotorsko krilo.

Silvester Kleindienst:

Gospodarstvo v novih družbeno-ekonomskih zakonih

Preteklo je enajst let od zgodovinskega datuma, ko so delavci preko delavskih svetov in upravnih odborov sprejeli gospodarstvo v svoje roke; enajst let, odkar je položen temeljni kamen delavskega samoupravljanja.

To obdobje je zelo pomembno za razvoj socialistične demokracije. Razvijajoči se delavski sveti so rodili bogato gospodarsko vsebino, mnogo so prispevali k reševanju perečih gospodarskih in družbeno političnih problemov. Prispevali so ogromen delež, da se je vrednost industrijske proizvodnje v merilu okraja v letih od 1950 do 1960 povečala od 7 milijard na 18,5 milijarde dinarjev. Povečane materialne osnove so seveda vplivale zelo ugodno na kvalitetno rast samoupravnih organov. Prav tako so se povečala sredstva, s katerimi razpolagajo organi upravljanja, in sicer 28 odstotkov v letu 1955, leta 1960 pa že 49 odstotkov od narodnega dohodka. Iz leta v leto ostaja proizvajalcem več sredstev od doseženih uspehov v gospodarstvu. S tem so dobili materialne elemente za nadaljnji razvoj proizvajalnih sil. Centralistično, administrativno odločanje in poseganje v gospodarstvo je doseglo svoj kraj. Osebni dohodki so stvar kolektivov. Prejemki so odvisni od delovnega učinka in ekonomskega uspeha gospodarske organizacije. Cela vrsta pravic in dolžnosti je prenesenih v upravljanje delovnih kolektivov. Nova, moderna proizvajalna sredstva so v mnogih primerih zamenjala zastarele stroje in naprave ali pa ročno delo. Spremembe ekonomskih osnov na gospodarskem področju so omogočile večjo samozavest proizvajalcev. Dani so pogoji za nadaljnji na-

Kako ste bili zadovoljni z lanskim uspehom?

Lanska vrednost proizvodnje je bila 190 milijonov, s čimer smo plan celo presegli za pet odstotkov. Vedno večje težave se pojavljajo pri plasiranju bukovine. Na italijanskem trgu so nam povzročili motnje Romuni. Drugih posebnih težav lani nismo imeli.

Kaj pa letos?

Proizvodni plan je normalen in bo realiziran z manjšim številom delavcev zaradi naraščanja proizvodnosti. Težave so zopet pri plasiranju bukovine hlovovine in nerednosti v plačevanju kupcev, ki nas včasih spravijo celo v velike težave. Sicer pa ostanimo optimisti.

predek proizvodnje, storilnosti in osebnih dohodkov. Proizvajalci se čedalje bolj poglobljajo v problematiko proizvodnje v svojih podjetjih in odnose med delavci; to je tudi omogočilo zблиžanje vodstvenega kadra in delavcev. Pospešeno se razvija iniciativa proizvajalcev.

Analize polletnih obračunov v gospodarskih organizacijah odločno zanikajo bojazen, da bodo kolektivi v novih okoliščinah razdelili vsa sredstva med osebne dohodke. Gospodarjenje v prvih šestih mesecih tega leta v primerjavi z istim obdobjem preteklega leta kaže, da so se občutno povečala nerazporejena sredstva, namenjena v sklade, da pa so se povečani osebni dohodki, razen v nekaj primerih, gibali s povečano produktivnostjo dela. Čisti dohodek, del katerega razporeja kolektiv, je zelo porastel, na primer: ETA Cerčno za 23,2 %, Lesna industrija za 44,3 %, RŽS za 4,2 %, Zidgrad za 18,2 %, Avtopromet za 122,8 %, Simpleks za 1,4 %, Preskrba za 56,5 %, Izbira za 75,4 % itd. Povprečni mesečni neto osebni dohodek na zaposlenega se je v obravnavanem obračunskem obdobju dvignil takole: ETA za 14,9 %, Lesna industrija za 38,9 %, RŽS za 30,1 %, Zidgrad za 34,8 %, Avtopromet za 16,9 %, Simpleks za 0,8 %, Preskrba za 14,3 %, Izbira za 19 odstotkov. Delavski sveti s tem dokazujejo, da skrbe za razširitev reprodukcije in napredka v gospodarstvu.

Novo družbeno ekonomske zakone bodo gospodarske organizacije znotraj podjetij uzakonile s pravili podjetja, pravilnikom o delitvi čistega in osebnega dohodka. V ve-

čini organizacij, razen manjših, so že pristopili k izdelavi teh zakonikov ali pa so že v diskusiji kolektiva.

Osnutki kažejo, da so velik del pravic in dolžnosti prenesli neposredno na proizvajalca. Skoraj v vseh primerih bodo prenesene pravice iz zakona o delovnih razmerjih, iz poglavja sprejemanja in odpuščanja delovne sile. Sredstva, ki so rezultati izrednega prizadevanja pri delu, gredo v izključno pravico koriščenja in odločanja tistim, ki so k temu prispevali. Ponekod dobe ekonomske enote pravice do določenega dela delitve čistega dohodka, namenjenega za sklade. Ekonomske enote bodo sredstva iz čistega dohodka, ki so namenjena za osebne dohodke, samostojno delile med seboj. Ekonomske enote bodo odločale ali soodločale pri investicijskih programih, pri rekonstrukcijah, raznih nakupih iz uvoza in podobno. Skratka, sprostite se vse vezi, ki so doslej marsikje lokalistično obravnavale in določale obveznosti, včasih tudi na škodo gospodarske organizacije.

Posamezna podjetja bodo razdeljena na poslovne enote, le-te pa na ekonomske enote. Kmetijska zadruga Idrija ima dve poslovni enoti, ki imata svoja obratna delavska sveta; poslovna enota kmetijstva se nadalje deli na šest ekonomskih enot, gozdarska pa na tri ekonomske enote. Ponekod bo poslovna enota obenem tudi ekonomska enota, ali celo v manjših organizacijah celotno podjetje ena sama ekonomska enota. Decentralizacija se po posameznih podjetjih različno odvija. Za merilo, do kod naj se izvrši decentralizacija upravljanja, so prav gotovo skrbne priprave, analize in kalkulacije. Teže je tam, kjer so doslej poslovne uspehe ugotavljali v okviru podjetja, kajti poslovnim in ekonomskim enotam moramo vnaprej določiti odnose v delitvi čistega dohodka.

Ponekod še odlašajo s formiranjem ekonomskih enot, na primer trgovski podjetji v Idriji, z obrazložitvijo, da bi ekonomske enote po poslovalnicah ali skupina poslovalnic imele sila slab odziv pri manj kumulativnih poslovalnicah. Mislím, da bo treba uveljaviti ekonomiko tudi v trgovinah, ki so danes, vsaj tako pravijo, pasivne. Ne moremo dovoliti, da bi zaprli poslovalnice na Vojskem, Krnicah, Gorah, Kanomljah in drugod samo zato, ker do danes še nismo postavili teh poslovalnic na tehtnico samostojnosti, oziroma nismo njih poslovanja prilagodili ekonomski upravičenosti. Sedaj je čas, da tudi na tem področju nekaj naredimo. Upam, da bo to zadevo prav gotovo zadovoljivo rešil kolektiv trgovskih podjetij sam.

Nujno bo posvetiti dosti pozornosti, kako uzakoniti odnose med poslovnimi in ekonom-

skimi enotami. V Lesni industriji pravijo, da bodo določili odnose med ekonomskimi enotami in obrati na odnose strank, ETA pa bo imela delovno kooperacijske odnose med ekonomskimi enotami. Menim, da so ti odnosi družbeno ekonomskega značaja, ki bodo, koder jih ne bodo prilagodili njihovim razmeram, vlekli za seboj težje probleme. Posebno pozornost bo treba posvetiti odnosom med podjetjem in družbeno skupnostjo. Pravilniki o oblikovanju in delitvi čistega dohodka bodo morali zajemati tudi merila in razmerja izven podjetja. Mislím, da bodo delovni kolektivi to zadevo znali pravilno oceniti.

V večini primerov je ekonomskim enotam v celoti prepuščeno ocenjevanje delovnih mest. Največ primerov ocenjevanja so izvršili na točkovni način. Pri Rudniku živega srebra so delovna mesta ocenjena na določeno število točk, vrednost točke pa bo odvisna od gospodarjenja v podjetju oziroma od ustvarjenih sredstev. V vsakem primeru je pri njih važna le količina prodanega srebra, ne pa količina izkopane rude. Na podobne načine te zadeve rešujejo tudi po drugih kolektivih. Ponekod vprašujejo: Koliko se bodo povečale plače v ekonomskih enotah? Na zastavljeno vprašanje bi težko odgovoril, odgovoriti bi moral tisti, ki vprašuje. Zakaj? Osebni dohodki bodo v vsakem primeru v enakem odnosu delitve čistega dohodka na osebne dohodke in sklade. Kolikor večji bo čisti dohodek, toliko več sredstev bo za osebne dohodke in sklade. Drugače povedano, kolikor bolj bomo skrbno gospodarili, izkoristili vse rezerve, varčevali pri materialu in času, toliko večje bodo tudi plače. Ta odgovor bo dala praksa sama.

Sliši se tudi, da so, oziroma bodo nekatere ekonomske enote nerentabilne v ciklusu procesa proizvodnje. Trdim, da nobena ekonomska enota ne more biti, vsaj v osnovi, nerentabilna, če je nismo z merili, ki smo jih uzakonili v pravilniku o delitvi čistega dohodka in medsebojnimi pogodbami, sami napravili za nerentabilno.

Drugače je z ekonomskimi enotami uslužnostnega značaja v podjetjih, le-te pa bodo glede na konkurenco podobnih ekonomskih enot pri drugih podjetjih kaj lahko postale nerentabilne in bodo same odmrle. To sem hotel povedati zato, ker bo neenakost pogojev poslovanja po obratih in ekonomskih enotah postala družbeno politični problem, ki naj ga kolektivi najprej rešijo.

Predsedstvo občinskega sindikalnega sveta je na svoji seji dne 8. septembra 1961 sklenilo, da se nobena gospodarska organizacija ne oprosti izdelave pravilnika o delitvi čistega in osebnega dohodka. Občinski ljudski od-

bor je bil v ta namen še seznanjen s stališčem sindikata. To stališče je družbenega značaja, saj bi bili proizvajalci v drugačnem primeru prikrajšani za pravice naše socialistične demokracije. Treba pa je, da zbor proizvajalcev pri ObLO osnuje komisijo strokovnjakov, ki bo pomagala pripraviti in izdelati pravilnike tudi tam, kjer to delo zelo počasi napreduje. To velja v prvi vrsti za manjša podjetja.

Družbeno ekonomske spremembe v naših podjetjih vlečejo za seboj tudi vprašanje javnih služb. Podane so že osnove sprememb na

tem področju. Zakon o zdravstveni službi se še ni v celoti uveljavil na našem področju. Pogodbe med Zdravstvenim domom in Zavodom za socialno zavarovanje še ne zajemajo celotne dejavnosti, ali pa včasih tudi negospodarnost rešujejo zelo socialno. Tudi druge javne službe moramo pritegniti v vrtnice ekonomike, saj le-ta krepi našo družbo.

Prepričan sem, da bo novi gospodarski sistem močno okreplil narodno bogastvo, zato je nujno, da pristopimo k delu smelo in samozavestno, kakor pred enajstimi leti ob izvolitvi delavskih svetov.

Jože Čar:

Odkritje v Ravenski jami

So stvari, ki nas vedno znova presenečajo. Kadarkoli se ponovno vračam v Ravensko jamo, sem presenečen. Vedno najdem nekaj novega. Odkrijem tak košček jame, mimo katerega sem vedno hodil, a nisem opazil lepote, ki jo narava tako radočarno ponuja redovnemu obiskovalcu.

Leta 1956 so jamo raziskali člani Inštituta za raziskavanje krasa SAZU iz Postojne. Da bi veliko prirodno znamenitost zavarovali

pred nepoklicanimi gosti, so jo zaprli. Mestni muzej v Idriji jo je prevzel v upravo.

Novejša zgodovina Ravenske jame se pričanja leta 1957. Odkrit je bil nov, nedotaknjen del jame. Jamarji so prestopili prag pravljničnega sveta. Skrivnostni podzemeljski prostor je bil obložen s stalagmiti in stalaktiti raznovrstnih oblik, lesketajočih se v topli rumenkasti svetlobi karbidovke. Snežnobeli kristalasti ježki so pošiljali razpršeno svetlobo v jamski prostor kakor ognjeni snop. Levo in desno so iz dvorane vodile odprtine, toda preozke in prenizke, da bi se lahko prezinili skozi. Špranje pa so bile še prepletene z mrežo nežnih, krhkih aragonitnih tvorb. Nekoč smo pokukali skozi tako odprtino. Obstrmeli smo: pravi gozd vitkih stalaktitov se je razprostiral v mraku pred nami. Spoznali smo, da smo šele v predvorju še neodkritih rovov. Iz navdušene debate je zrasel sklep: prehod bomo ob prvi priliki razširili.

Počitniško lenarjenje je bilo na višku, ko sem dobil pismo od prijatelja s pobudo za odkopavanje. Naslednjo nedeljo, 3. septembra, smo jo že ubirali po strmi stezi skozi Čelo v Ravne. Bil je čudovit sončen dan. Pod nami je v tesni grapi izginjala proti Želinu Cerknica. S pogledom smo jo spremljali ob njenem toku navzgor proti Novakom. Više, nad Črnim vrhom, se je bočil v rahli meglici kopasti Blegoš. Njegov sosed, mogočnejši Porezen, se je skrival za bližnjim grebenom — a nas niso mikala s soncem obsijana cerkljanska pobočja; z nezadržno silo nas je vleklo v skromno osvetljene podzemne hodnike.

Prijazna vasica nas je sprejela z vso priročnostjo. Ravne so en sam sadovnjak. Velika gospodarska poslopja se izgubljajo med težko obloženim sadnim drevjem. Ljudje so nas že poznali. Odzdravljali smo levo in des-

Motiv iz Ravenske jame

Foto: Jelko

no. Ustavili smo se na drugi strani sadovnjaka. Vhod v jamo nas je nemo pozdravil.

Stopili smo h Kramaržu. Gospodar nas je veselo sprejel in povabil, naj sedemo. Začeli smo debato o tem in onem. Misli so se nam končno ustavile ob jami. Spomnili smo se svoje naloge. Čutili smo, da smo pred zanimivim odkritjem. Z veliko vnemo, toda zelo skrbno smo se začeli pripravljati na pohod v jamo. Karbidovka mora delati brezhibno in pozabiti nismo smeli ničesar. Vse je bilo

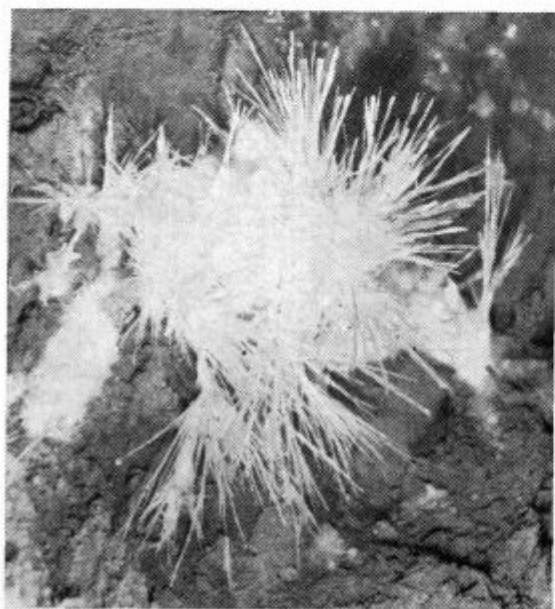
no ustvarja nove aragonitne tvorbe; ob velikem deževju pa jamo tudi zalije.

Z veliko previdnostjo smo se naposled splazili po vseh štirih skozi goščavo v kapniško dvoranico. Tu smo se udobno namestili in pričeli bojni posvet. Največ skrbi nam je delal material, ker nismo vedeli, kam naj ga odmetavamo. Jelko se je zamislil in prišel na imenitno idejo. Iz odmetanega materiala je začel delati poseben nasip tam, kjer ni bilo kapnikov. Svoje delo je opravil res mojstrsko. Kup odmetanega materiala se težko loči od kupa, ki ga je izoblikovala voda.

Večje težave smo imeli z odkopavanjem. Delati smo morali zelo previdno, da ne bi uničili aragonitnega bogastva. Delo je napredovalo zelo počasi. Leže na trebuhu pač nismo mogli delati tako, kot bi bili lahko, če bi bilo dovolj prostora. Ker nas je gnala k delu prevelika vnema, smo se včasih nevarno približali čudovitemu ježku na stropu, toda do nesreče k sreči ni prišlo.

Iz kupa zemlje se je začel oblikovati rov, ki se je počasi, vendar vztrajno daljšal. Z vsako grudo mastne ilovice, ki smo jo odstranili, se je večalo naše pričakovanje in naraščala je naša nestrpnost. Po dveh urah dela smo se zrinili skozi ozko vdrtino. Manjša dvorana je sijala pred nami v vsej svoji nežni lepoti. Težko je opisati naše občutke v tako težko pričakovanem trenutku. S kristalasto sigo obložene stene so dajale vtis lesketajoče se zimske poljane, na katero siplje mesec svoje modrikaste žarke. Pogled se nam je ustavil na nežnih večjih, pa tudi skoraj neznatnih aragonitnih tvorbah, katerim ne vem imena. Krona vsega je velik ježek, največji v doslej znanih rovih Ravenske jame. Ježek kraljuje v votlini, kakor nalašč pripravljeni zanj. Ima svojevrstno posebnost: neštete približno 20 cm dolge kristalaste igle so na koncih močno odebeljene. Lepota nas je popolnoma prevzela. Delo se nam je torej bogato poplačalo. Soglasno smo sklenili, da je to najlepši del Ravenske jame. Prepričali smo se tudi, da se bo dalo iz nove dvoranice prodreti še v druge skrite dele jame.

Vračali smo se utrujeni. Sončna svetloba nas je ščemela v očeh. Kdaj bomo lahko pokazali ljudem vso lepoto Ravenske jame? Verjetno bomo še dolgo čakali, da bodo speljane v jami udobne poti. Odstraniti bi bilo treba ogromne kupe ilovice, vendar za to ni denarnih sredstev. Čas čakanja pa ne bo zapravljen. Narava bo še naprej v tišini in miru ustvarjala svoje podzemске zaklade. Le tu in tam bo jamske prostore obsijal trepetajoči žarek karbidovke vestnega znanstvenika ali pa jamarja, ki ljubi skrivnostni podzemski svet.

»Ježek« v Ravenski jami

Foto: Jelko

pripravljeno: motika, lopata in kramp. Povabili smo še gospodarja, naj se nam pridruži. Odklonil je. Rekel je, da ga je pri zadnjem obisku v jami čudno stiskalo okrog prsi.

Vrata, ki zapirajo vhod v jamo, smo s težavo odrinili in vsi trije smo zdrsnili skozi odprtino. Svetloba je ostala za nami in tema je neusmiljeno udarjala v nas. Po strmem blatnem rovu smo zdrseli počasi navzdol. Pot se je nato obrnila navkreber in že smo bili v prvi dvorani. Krenili smo proti kapniškemu delu jame. Med potjo smo se večkrat ustavili, občudovali in razmišljali o nastanku jame in njenega edinstvenega bogastva.

Nastanek jame je bil nakazan že v davni preteklosti. Pri dviganju ozemlja iz morja in poznejših tektonskih premikih so nastale v apnencih, dolomitih in breči razpoke različnih velikosti. Voda je začela širiti rove po neštetih razpokah in lezikah. Skozi zgodovino jame so se menjavale dobe erozijskega delovanja vode z dobami nastajanja kalcitnih in aragonitnih tvorb, ko deluje voda le obdobjo. Podobno stanje je tudi danes. Voda intenziv-

O B Č I N S K I L J U D S K I O D B O R

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR IDRİJA OKRAJ GORICA

Na osnovi 2. točke 50. člena Zakona o občinskih ljudskih odborih (Uradni list LRS šte. 19-88/52) ter 3. točke 27. člena Statuta občine Idrija je Občinski ljudski odbor Idrija na seji občinskega zbora in na seji zbora proizvajalcev dne 11. julija 1961 sprejel

ODLOK

O SPREMENBAH IN DOPOLNITVAH DRUŽBENEGA PLANA OBČINE IDRİJA ZA LETO 1961

1. člen

V 1. točki 9. poglavja III. dela družbenega plana občine Idrija za leto 1961 se izvršijo tele spremembe:

- a) za kreditiranje investicij v osnovna sredstva:
— posojila v industriji	79.991.000 din
— posojila v obrti	23.896.000 din
— posojila v gradbeništvu	5.000.000 din
— vzdrževanje električnega omrežja	1.217.000 din
- b) za posojila v obratna sredstva
	59.287.000 din

2. člen

Ta odlok velja od dneva objave v Uradnem glasilu okraja Gorica, uporablja pa se od 1. januarja 1961.

Številka: 03/1-30-8/25-61

Datum: 11/7-1961

Predsednik ObLO:
Lado Božič

IZ ZAPISNIKOV SEJ ObLO IDRİJA

XXI. skupna seja obeh zborov z dne 11. VII. 1961

Občinski ljudski odbor je poslušal poročilo sveta za finance o gibanju gospodarstva v prvih petih mesecih letos in je odobril ukrepe sveta za finance glede izvrševanja proračuna za leto 1961

Ti ukrepi so povezani s splošno jugoslovansko akcijo za izboljšanje gospodarskega stanja v državi. Zvezna ljudska skupščina je v mesecu juliju sprejela predpise o obveznih rezervah skladov in o spremembi ter dopolnitvi zveznega družbenega plana za leto 1961. Na osnovi teh predpisov je treba ustanoviti obvezne rezerve v vseh skladih gospodarskih organizacij in proračunih politično teritorialnih enot v višini 10% razpoložljivih sredstev. Da bi zadostili tem zakonskim določbam in vendarle omogočili financiranje javnih služb, je svet za finance v sporazumu z ostalimi sveti in po predhodni analizi finančnega stanja ter potreb odločil, da se začasno, do rebalansa proračuna znižajo naslednji proračunski deli:

— tajništvo za	553.000 din
— gospodarstvo za	1.420.000 din
— šolstvo, prosveta, kultura za	880.000 din
— socialno varstvo za	4.884.000 din
— zdravstvena zaščita za	3.000.000 din
— katastrska uprava za	850.000 din

— dotacije družb. organiz. za	420.000 din
— proračunska rezerva za	1.438.700 din
Skupaj	13.445.700 din

Ker je treba znižati proračunske izdatke za 17.221.700 in ker proračunskih izdatkov ni mogoče brez občutne škode še naprej zniževati, se je svet za finance odločil poravnati anuitete občinskim skladom, ki bodo letos zapadle plačilu, šele drugo leto. Anuitete znašajo 3.776.000 din.

Imenovali so:

1. delegate za upravni odbor Komunalne banke Gorica: Lada Velikonja, Stanka Kobala in Franca Severja;

2. člane šolskih odborov:

- za osnovno šolo Šebrelje: Viktorja Likarja iz Šebrelj 31, Stefanijo Klemenčič, Šebrelje 42;
- za osnovno šolo Ledine: Franca Kosmača, Mrzli vrh 10;
- za osnovno šolo Vojsko: Jožefa Lapajmeta, Vojsko 11, Franca Jereba, Vojsko 102;
- za osnovno šolo Otalež: Jožefa Šimoniča, Janze 13, Zofijo Zajc, Otalež 12;
- za osnovno šolo Orehek: Andreja Razpeta, Orehek 21, Veselko Klavžar, Jesenica 30;
- za osnovno šolo Krnice: Milana Mrcina, Krnice 52, Antona Podgornika, Krnice 29;
- za osnovno šolo Vrsnik: Franca Brenceta, Vrsnik 14, Stanka Veharja, Govejk 20;
- za osnovno šolo Cerkno: Antona Prebila, Straža, Petra Bevka, Planina-Čeplez;
- za osnovno šolo Srednja Kanomlja: Mirka Petriča, Srednja Kanomlja, Milko Likar, Srednja Kanomlja;
- za osnovno šolo Gore: Rafaela Gnezda, Gore št. 2, Bogomira Eržena, Gore 1;
- za osnovno šolo Črni vrh: Franca Rupnika, Črni vrh 90, Francko Vaderjal, Črni vrh 79;
- za osnovno šolo Bukovo: Franca Črva, Bukovo 5, Ivana Brišarja, Kojca;
- za osnovno šolo Zakojca: Dominika Štucina, Zakojca 31, Petra Klavžarja, Zakojca 1;
- za osnovno šolo Zadlog: Andreja Tominca, Vincenca Rupnika;
- za osnovno šolo Spodnja Idrija: Rafaela Petriča, Spodnja Idrija, Ivanko Peternej;
- za osnovno šolo Zavratec: Franca Lukančiča, Medvedje brdo, Ignacija Rupnika, Zavratec št. 33;
- za osnovno šolo Dole: Franca Bogataja, Dole št. 12, Mileno Cigale, Ravne 5;
- za osnovno šolo Ravne: Franca Prezlja, Ravne št. 14, Franca Škvarča, Ravne 4;
- za osnovno šolo Jagršče: Berto Seljak, Jagršče 4, Tomaža Bevka, Jagršče;
- za osnovno šolo Čekovnik: Angelo Vidmar, Čekovnik, Dominika Mohoriča, Čekovnik;

3. Cirila Lazarja — odbornika ObLO za člana upravnega odbora sklada za zidanje stanovanjskih hiš.

4. Soglašali so, da ObLO Gorica imenuje za direktorja Komunalne banke Gorica tovariša Janka Bevka.

Razrešili so:

1. direktorja Komunalne banke Idrija tovariša Franca Klemenčiča, ker je bil imenovan za direktorja podružnice NB Idrija;

2. člane upravnega odbora sklada za zidanje stanovanjskih hiš, ker jim je potekel mandat: Franca Klemenčiča, Karla Trevena, Vinka Bevka, Venceslava Stravsca in Joška Albrehta.

LOČENI SEJI OBEH ZBOROV DNE 11. JULIJA 1961

Sklenili so, da se prenese na sklad za šolstvo pravica uporabljanja posojil in obveznosti plačila anuitet za najeto posojilo za popravilo osnovne šole Idrija, izgradnjo kotlovnice na prvi osemletki v Idriji, dograditev osnovne šole v Orehku in za popravilo podov v poslopju gimnazije v Idriji v skupnem znesku 42.701.647 din. Anuitete se odplačujejo letno v skupnem znesku 1.922.000 dinarjev.

Nato so sklenili, da se prenese na Komunalni zavod »Mestni vodovod« pravica izkoriščanja posojil in obveznosti plačila anuitete za najeto posojilo za ureditev mestnega vodovoda v Idriji v skupnem znesku 33.169.634 din. Letne anuitete znašajo 2.236.500 dinarjev.

Ker ne bo mogoče v letu 1961 izkoristiti vseh sredstev, ki so namenjena za gradnjo otroškega vrtca v Idriji, so določili, da se del teh sredstev

v višini 5 milijonov dinarjev uporabi za nadaljnja regulacijska dela Nikove.

Ukinili so občinsko Komunalno banko Idrija in so se odločili pridružiti kot soustanovitelji KB v Novi Gorici. Pravice, obveznosti in druga razmerja, ki bodo nastala z ustanovitvijo skupne komunalne banke, bodo urejena s posebno pogodbo med občino Idrija in občino Nova Gorica.

Združili so osnovni šoli Idrija I. in II. v Osnovno šolo Idrija. Ta šola bo obsegala okoliše bivših dveh šol.

Potrdili so nove tarife za PTT promet v občini.

Ker ni bil dosežen sporazum z apostolskim administratorjem za odkup zemljišča za gradnjo prizidka k osnovni šoli v Spodnji Idriji, so sklenili, da se uvede razlastitveni postopek.

Odkupili so zemljišče bivšega lastnika Tomaža Štruklja v Cerknem zaradi ureditve glavnega trga v Cerknem.

Dodelili so zemljišče za gradnjo stanovanjske hiše Florijanu Menardu iz Idrije in Antonu Trohi iz Spodnje Idrije.

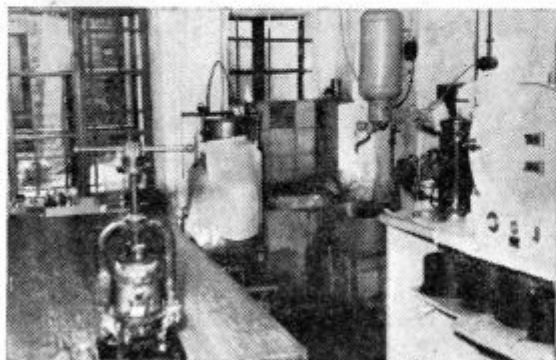
V sklad Splošnega ljudskega premoženja so sprejeli nekaj zemljišč od Antona Mlinarja in Martine Lapajne iz Spodnje Idrije.

Z A P I S K I

NOVA LEKARNA V IDRJI

Z intimno interno svečanostjo, ki so ji pristvovali predsednik sveta za zdravstvo LRS mg. Tanja Mikuž, upravnik Centralne lekarne za Slovenijo mg. Vida Berkopec, predsednik farmacevtskih društev LRS mg. Ivo Dietrich, komercialni direktor Kemofarmacije in urednik Farmacevtskega vestnika mg. Fedor Pahor, predsednik občine Lado Božič, sekretar občinskega odbora ZKS Franc Petrič in drugi gostje, je bila prejšnji teden odprta v Idriji lekarna v novi stavbi, ki ima tudi več stanovanj za zdravstvene delavce.

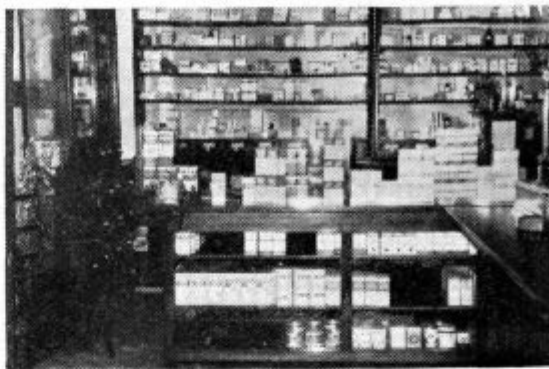
Ob tej priložnosti nam uhajajo spomini v davno preteklost, saj je bila stara lekarna v Idriji najstarejša državna lekarna v bivši avstro-ogrski monarhiji, ki je delovala dolga stoletja na Starem trgu. Tu so delali znani znanstveniki Haquet, Scopoli, Freyerji in nato Hladniki. V tej stavbi se je rodila naša botanična veda, ki je šele pozneje prešla v slovensko prestolnico. Razlogov torej dovolj, da bi se stavba ohranila kot zgodovinski spomenik in v njej tudi lekarniška tradicija.

Motiv iz stare lekarne

Foto: Iris, Idrija

Ko pa si danes ogledujemo novo lekarno, moramo vendar priznati, da je bila odločitev o preselitvi pravilna. Adaptacija nezdravih pro-

Motiv iz nove lekarne

Foto: Luis, Idrija

storov bi tako pokvarila zgodovinski videz, asanacija prostorov pa bi bila samo slaba rešitev. Upravnica nove lekarne mg. Pirihova je danes nadvse srečna, saj upravlja eno najmodernejših lekarn v Sloveniji, tu je delo zelo olajšano in ekspeditivnejše. Tu je velik prostor in zdravila so pri roki, tu je prostor za garderobo, dve pisarni, sanitarije, moderna knjižna polica, analitični in galenski laboratorij, digestorij s hladilnikom, umivalnica s sušilnico, materialka za večje zaloge, embalažni prostor za direkten dovoz, dvigalo vodi v kletne prostore, kjer je poseben hladilni prostor za vnetljive snovi. Vsa zdravila so sistematično urejena, manipulacija z njimi je enostavna in priročna, osebje pa je zavarovano pred vsako nevarnostjo.

Idrija je sicer izgubila nekaj najstarejšega, kar bo ostalo dokumentirano samo s fotografskimi posnetki, pridobila pa je nekaj novega, najmodernejšega!

S. L.

SOLE IN VZGOJNE USTANOVE V NOVEM ŠOLSLEM LETU

To šolsko leto začenjamo v nekoliko boljših pogojih kot preteklo. Skoraj vse šole so zadovoljivo zasedene. Na novo je nameščenih 15 učiteljev, 4 predmetni učitelji, 3 profesorji, 1 strokovni učitelj, 2 vzgojiteljici in 1 upravnik dijaškega doma. Čeprav je novih učnih in vzgojnih moči precej, je še vedno nekaj nezasedenih učnih mest, posebno za predmetni pouk. S štipendisti, ki jih štipendira ObLO, se bo v prihodnjih letih tudi stanje predmetnega pouka znatno izboljšalo.

V tem šolskem letu je storjen tudi nov korak v reorganizacijo šolske mreže. Težnja Sveta za šolstvo kot tudi prebivalcev hribovskih krajev je, da se vsaj otroci višjih razredov lahko vključijo na popolne osemletne osnovne šole. Na tem je bilo že veliko storjenega, saj se je v preteklih letih uknilo več osemrazrednih enooddelčnih šol (Reka, Zelin, Travnik, Cerkljanski vrh). Poleg tega se otroci iz višjih razredov iz Otaleža in Godoviča dnevno vozijo na popolne osemletne šole. S šolskim letom 1961/62 se dnevno vozijo v Spodnjo Idrijo tudi otroci iz bivših enooddelčnih osemrazrednih šol Oblakovega vrha in Gornje Kanomlje ter otroci višjih razredov iz osnovne šole v Srednji Kanomlji. Z reorganizacijo šolske mreže v tem šolskem letu je na območju občine devet enooddelčnih osemrazrednih šol, in sicer: osnovna šola Bukovo, Čekovnik, Dole, Jagršče, Kanji dol, Krnice, Orehek, Zakojca in Zavratac, šest enooddelčnih štirirazrednih šol, in sicer: Gore, Gorje, Ravne, Vrsnik, Zadlog in Podlanišče, 7 dvoooddelčnih osnovnih šol, in sicer: Godovič, Otalež, Srednja Kanomlja, Šebrelje, Novaki, Ledine in Vojsko. Poleg teh so še štiri popolne osemletne osnovne šole v Idriji, Cerknem, Spodnji Idriji in Črnem vrhu. V Idriji je bilo potrebno združiti obe osemletki zaradi boljših učnih uspehov in primernejše organizacije. Šola je sedaj prišla v svoje prvotno poslopje in ima 29 oddelkov s preko 1000 učencev. Vajenska šola in Čipkarska šola pa sta se preselili v gimnazijsko poslopje.

V prihodnjih letih se bo mreža osnovnih šol gotovo še spremenila, tako da bo manj takih šol, kjer je učiteljevo delo izredno težko, znanje otrok pa zelo skromno. Pri drugih šolah in vzgojnih ustanovah v tem letu ni bistvenih sprememb. Le pri gimnaziji se je ustanovil oddelek ekonomske srednje šole, kar je gotovo precejšnja pridobitev za občino.

T. B.

NAŠI DIJAKI NA ZVEZNI DELOVNI AKCIJI V JUŽNI SRBIJI

Beli trak nove avtomobilske ceste se nezadržano bliža najjužnejšim predelom naše domovine. Iz kaosa strojev, zemlje in kamenja se je izoblikovala trasa. Pogled na zelene uniforme brigadirjev je zanimiv. Kakor deroča reka se zaganjajo v vseke in nasipe. Zavedajo se obljube, ki so jo dali vsem delovnim ljudem Jugoslavije. Do 29. novembra mora biti končan odsek ceste med Grdelico in Skopjem.

Dne 27. junija je odšla na traso tudi prva goriška NDB »Anton Velušček-Matevž«. Mladi go-

Naši dijaki na avtocesti

Foto: Peter

riški brigadirji so se zagrizli v kupe zemlje v Neradovcu, nekaj kilometrov od Vranja v Južni Srbiji. Brigada je bila sestavljena iz srednješolcev iz različnih šol na Goriškem. Štela je 99 brigadirjev, od teh kar 24 iz naše gimnazije. Tako je bila procentualno najmočnejše zastopana naša gimnazija. Nekoliko smo se čudili majhnemu številu brigadirjev iz goriške gimnazije, ki ima sicer dvakrat več dijakov kakor naša. Zelo skromno je bilo zastopano tudi tolminsko učiteljišče.

Idrijski brigadirji so se odlično izkazali tako na trasi kakor tudi v notranjem življenju brigade. Lahko trdim, da je brigada športno, kulturno, predvsem pa politično slonela prav na brigadirjih iz naše gimnazije. Vsestransko delo idrijskih brigadirjev se je izražalo tudi na koncu ob podelitvi nagrad. Od 25 udarniških značk, ki si jih je brigada priborila s svojim delom, jih je bilo 11 podeljenih idrijskim brigadirjem.

Brigadirji so se kljub začetnim težavam hitro združili v dober kolektiv. Tako je bila naša brigada med najboljšimi v naselju. Odličnih športnikov nam ni manjkalo. Kulturno delo je bilo zelo razgibano. Izdajali smo svoj stenski časopis »Goriški brigadir« in fotografski časopis »Utrinki«. Na pobudo Idrijčanov je bil ustanovljen pevski zbor, ki je kar solidno zastopal brigado na raznih tekmovanjih. V veliko veselje strastnih pesalcev smo imeli tudi svoj orkester. Najvažnejše pa je bilo, da smo se odlično odrezali pri delu na trasi. Le redko je padel odstotek pod 140 odstotkov in podjetje je bilo z našim delom zelo zadovoljno.

Brigada se je vrnila domov konec junija in prinesla s seboj vrsto priznanj. Bila je udarna, specialno pohvaljena in osvojila je trak revolucije, najvišje priznanje brigadirjem na letošnji delovni akciji.

Jože Čar

Prosveta

PROSLAVA V »DOMU ONEMOGLIH« V IDRJI

Ob cesti, ki pelje iz Idrije v Spodnjo Idrijo, leži starodavno poslopje, ki naj bi bilo po nekih nepreverjenih podatkih last še danes po imenu nepoznanega pravljničnega odkritelja idrijskega rudišča. To poslopje je nosilo v preteklosti strah vzbujajoča imena od ubožnice do hiralnice, dokler se po osvoboditvi ni razvilo v »Dom onemo-

glij», ki pa tudi nikakor ni mogel zaživeti pravega življenja. Šele sedmi upravnik tega zavoda, ki je prav te dni obhajal deseto obletnico svojega dela v tej ustanovi, tovariš Ivan Turk, je vložil vanj vse svoje sile in organizacijske sposobnosti ter ustvaril prijeten dom za približno sto oskrbovancev. Težko je bilo v taki stari stavbi urediti vse potrebne prostore, še teže pa najti ljudi, ki so bili pripravljeni nuditi poleg službe tudi potrebno prisrčnost in požrtvovalnost tujim ljudem, ki jih je usoda iztrgala iz družinskega kroga in morajo tu najti nov dom, novo družinsko srečo. Vse to je danes urejeno, čeprav tovariš upravnik pravi, da bi rad dal domu še bolj sodobno ureditev ter želi, da bi se mu ta načrt izpolnil še v času njegovega službovanja. Dom je sedaj stalno napolnjen, oskrbovanci pa prihajajo z vse Primorske ter iz sosednjih občin, mnogo je posebno Gorenjcev. Dom skrbi za vse, posebno pa se trudi, da bi tem ljudem, posebno starejšim, nudili čim več. Tu so čitalnica, lepo urejeni prostori in kotički, tu je radio, od časa do časa pa tudi kaka prireditve. Taki prireditvi smo prisostvovali v nedeljo, ko so počastili letošnji praznik vstaje, obenem pa tudi upravnika, kateremu so se osebje in oskrbovanci iskreno zahvalili za trud in požrtvovalnost. Svečani del prireditve je bil kratek, zato pa toliko bolj prisrčen. Ostali del pa so dopolnili »Beneški fantje« z vedrim sporedom, ki bo ostal vsem oskrbovancem v najlepšem spominu. S. L.

Telesna vzgoja

NOVO PLANINSKO ZAVETIŠČE NA JELENKU

Po ukinitvi planinskega zavetišča na Jelenku, ki ima 1107 m nadmorske višine, je ostala obširna in romantična planota, ki se širi ob levem bregu Idrije ob Spodnji Idriji in Oblakovem vrhu, brez gostišča. Pred dvema mesecema pa je Planinsko društvo odprlo pod Jelenkom v kmečki hiši novo planinsko postojanko, ki leži desno takoj ob prihodu na planoto. Planinci, lovci in domačini lahko tu dobijo vsa okrepčila in pijačo. V bližini je tudi lovska kočica, last Lovske družine v Spodnji Idriji, s katero je bilo dogovorjeno, da bo na razpolago tudi planincem, če bodo želeli prenočevati na planoti, proti plačilu prenočnine, ki je v navadi v vseh planinskih postojankah.

Jelenk je znan posebno po bujni in pestri planinski flori in je dosegljiv iz Spodnje Idrije v dveh urah, preko Oblakovega vrha pa tudi z avtomobili. Iz novega planinskega zavetišča so mogoči tudi lepi sprehodi po planoti proti Šebreljam in Jagrščam ter na vrh Rzelja, ki ima zelo lep razgled in je visok 1076 metrov.

Nova kočica se je zelo dobro uveljavila že v prvih mesecih svojega obstoja. S. L.

NOVA KNJIGA O IDRJI!

Protí koncu novembra bo izšla nova knjiga

Ivan Mohorič:

»ZGODOVINA IDRISKEGA RUDNIKA«

ki jo bo založil in izdal s sodelovanjem našega rudnika Mestni muzej v Idriji in bo obsegala okoli 500 strani in 180 slik.

Izpred našega sodišča

Česnik Franc iz Srednje Kanomlje št. 47 je bil kaznovan na 15 dni zapore, na povrnitev stroškov kazenskega postopka ter na plačilo odškodnine v znesku 2000 din oškodovancu K. S., ker mu je v večernih urah dne 16. V. 1961 na poti med Idrijo in Kanomeljskim Razpotjem vzel iz zadnjega hlačnega žepa listnico in si iz nje prilačil 9000 dinarjev, medtem ko je listnico vinjenemu oškodovancu vrnil na prejšnje mesto.

Kenda Janko iz Cerknega št. 66 je bil kaznovan na 10.000 dinarjev denarne kazni in na plačilo stroškov kazenskega postopka, ker je izdal nekritični ček s tem, da je izdal kot računovodja podjetja ETA v Cerknem dne 23. III. 1961 ček z odredbo, naj podružnica KB Gorica v Idriji izplača prinositelju teh čekov v breme tekočega računa podjetja, pri katerem je zaposlen, znesek 297.774 dinarjev in 155.891 dinarjev, čeprav je vedel, da podjetje za plačilo teh čekov pri omenjeni banki nima kritja. S tem je zakrivil kaznivo dejanje izdaje nekritega čeka po 1. odstavku 232. a člena KZ.

Lampe Rafael iz Idrije, Rudarska ulica 1, je kriv, da je ogrožal varnost druge osebe z resno grožnjo, da bo napadel njeno življenje ali telo, ker je prišel dne 23. II. 1961 zvečer s kuhinjskim nožem v vsaki roki pred stanovanje J. F. in J. A. ter jima resno grozil, da ju bo zaklal. S tem dejanjem je zakrivil kaznivo dejanje ogrožanja varnosti in ga je tukajšnje sodišče po 1. odstavku 153. člena KZ obsodilo na deset dni zapore, vendar je bila izvršitev izrečene kazni odložena za dobo enega leta pod pogojem, da v tem času ne bo storil novega kaznivega dejanja. Obdolženec je bil obsojen še na plačilo stroškov kazenskega postopka.

Rejec Marko iz Jesenice št. 13 je bil kaznovan na 5000 dinarjev denarne kazni in na plačilo stroškov kazenskega postopka, ker je dne 9. IV. 1961 na plesu, ki ga je v Orehku priredilo PGD Ravne—Zakriž, med prepripirom s K. M. in K. J. zgrabil za nož in z njim napadel K. M. ter mu prizadejal urezino na levi strani čela. Sodišče ga je kaznovalo po čl. 142/2 KZ zaradi kaznivega dejanja lahke telesne poškodbe.

Č. M. je zakrivila, da je dne 22. II. 1961 v prostorih okrajnega sodišča v Idriji rekla zasebni tožilki Č. K., da je možkim kazala spolovilo, zaradi česar je zakrivila kaznivo dejanje razžalitve po členu 170/1 KZ in bila v zvezi z že izrečeno sodbo okrajnega sodišča v Idriji z dne 22. II. 1961 obsojena na enotno kazen 15 dni zapore, pogojno za dobo enega leta ter na povrnitev stroškov kazenskega postopka.

Božič Ivan iz Godoviča št. 77 pa je zakrivil kaznivo dejanje ogrožanja javnega prometa po členu 271/1 KZ, ker je dne 27. XI. 1960 med 16. in 17. uro navalil na cesto med avtobusno postajo med Klavžami in Križami na treh mestih po več tramov in tako onemogočil promet po njej. S tem, ker je postavil ovire na ovinkih, je istočasno še ogrožal varnost po cestni vozečih vozil in ljudi. Sodišče ga je obsodilo na tri mesece zapore z odložitvijo izrečene kazni za dobo enega leta pod pogojem, da v tem času ne bo storil novega kaznivega dejanja, ter na plačilo stroškov kazenskega postopka.

Novo planinsko zavetišče v Logu pod Jelenkom

Foto: Mestni muzej

NOVA KNJIGA O IDRIJI!

Proti koncu novembra bo izšla nova knjiga

Ivan Mohorič

»Zgodovina idrijskega rudnika«

ki jo bo založil in izdal s sodelovanjem našega rudnika Mestni muzej v Idriji in bo obsegala okoli 500 strani in 180 slik.